

LEDA

LEKSIKOGRAFER
I DANMARK

LEDA-Nyt nr. 77 – marts 2024

ISSN 1603-7006 Redigeret af Asgerd Gudiksen og Malene Nellemann Madsen

Meddelelser fra bestyrelsen	s. 2
Indkaldelse til generalforsamlingen 10. april	s. 3
Indkaldelse til medlemsmøde	s. 5
Liisa Deth Theilgaard: Rapport fra LexicoNordica-symposiet 15.-17. februar på Voksenåsen, Oslo	s. 6
Patrick Leroyer: Hvad skal vi med fagordbøger, når vi nu har Google Translate og ChatGPT?	s. 9
Pär Nilsson: Lexikal betydelseutveckling i teori och praktik	s. 14
Susanne Lervad: Termer fra Nordisk Tekstilteknologisk Terminologi (NTT)	s. 16
Kend din leksikograf	s. 18
Kort nyt fra den leksikografiske verden	s. 20

Medlemsmøde

Thy-ordbog – Dialekter i Thy i mands minde

Torben Arboe

Peter Skautrup Centret, Aarhus Universitet

Torsdag den 10. april kl. 15-17

Københavns Universitet Amager, Emil Holms Kanal 2

Bygning 22, lokale 22.1.62

Læs mere side 5

Meddelelser fra bestyrelsen

Kontingentindbetaling til LEDA i 2024

Fristen for indbetaling af kontingent for 2023 er senest **18. marts 2024**, og kontingentet er stadig **150 kr.**

Betaling kan ske via netbank til LEDA's konto i AL-Bank:

Reg.nr.: 5301

Kontonr.: 0275666

Ved overførsel fra udlandet:

SWIFT-BIC: ALBADKKK

IBAN: DK1453010000275666

Husk kontingentbetaling for NFL betales direkte til NFL

Imellem hvert nyhedsbrev lægges nyheder på vores hjemmeside: <http://leksikografer.dk>.

LEDA-Nyt udgives af Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA) og udkommer to gange om året.

LEDA-Nyt udsendes fast til LEDAs medlemmer, og ældre numre af tidsskriftet kan desuden downloades fra LEDAs hjemmeside (www.leksikografer.dk).

Bidrag til næste nyhedsbrev sendes til formanden inden 1. oktober 2023.

Dette nummer er redigeret af Asgerd Gudiksen og Malene Nellesmann Madsen.

LEDA er en forening der fungerer som forum for praktisk og videnskabeligt ordbogsarbejde og ledes af en bestyrelse, som frem til næste generalforsamling består af:

Asgerd Gudiksen (Ømålsordbogen, NorS, Københavns Universitet), formand, gudik@hum.ku.dk

Ida Elisabeth Mørch (lex.dk), kasserer, leksikografer@gmail.com

Malene Nellesmann Madsen (Ordbogen A/S), mum@ordbogen.com

Patrick Leroyer (Center for leksikografi, Aarhus Universitet), pl@cc.au.dk

Mette-Marie Møller Svendsen (Jysk Ordbog, Peter Skautrup Centret, Aarhus Universitet), mms@cc.au.dk

Susanne Lervad (Center for Tekstilforskning, Saxo, Københavns Universitet), npf698@hum.ku.dk

Henrik Køhler Simonsen (MSC, Copenhagen Business School), hks.msc@cbs.dk

CVR: 37588997

Kontingent for medlemskab af Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA) 150,- DKK

Kontingentet kan indbetales via netbank: reg.nr. 5301 konto 0275666.

Henvendelse vedrørende indmeldelse og adresseændring sker til foreningens kasserer. Øvrige henvendelser rettes til formanden.

Indkaldelse til generalforsamling 2024 i LEDA

Onsdag den 10. april kl. 17.00.

Dagsorden ifølge vedtægterne:

1. Valg af dirigent og referent.
2. Formanden aflægger beretning.
3. Kassereren fremlægger det reviderede regnskab.
4. Fastsættelse af kontingent.
5. Valg af formand, to bestyrelsesmedlemmer og en suppleant. På valg er formanden Asgerd Gudiksen (indvalgt 2018), bestyrelsesmedlemmerne Patrick Leroyer (indvalgt 2016) og Mette-Marie Svendsen (indvalgt 2022) samt suppleant Susanne Lervad (indvalgt 2018).
6. Valg af revisor og revisorsuppleant. På valg er Christian Becker-Christensen og Henrik Lorentzen.
7. Forslag.
8. Eventuelt.

Ad 4. Fastsættelse af kontingent. Bestyrelsen foreslår uændret kontingent, dvs. 150 kr. pr år.

Ad 5. Asgerd Gudiksen, Mette-Marie Svendsen og Susanne Lervad er villige til genvalg. Patrick Leroyer er blevet genvalgt tre gange og udgår derfor af bestyrelsen if. vedtægterne. I hans sted foreslår bestyrelsen Anna Sofie Hartling, Dansk Sprognævn. Alle er velkomne til stille op til valget. Hvis man er interesseret i at indgå i bestyrelsen, kan man melde sig på forhånd til formanden, Asgerd Gudiksen, på gudik@hum.ku.dk, eller ved selve generalforsamlingen.

Ad 6. Christian Becker-Christensen og Henrik Lorentzen er begge villige til genvalg.

Ad 7. Forslag

Bestyrelsen fremsætter følgende to forslag til ændringer af § 5 i foreningens vedtægter. § 5 har følgende ordlyd:

Ordinær generalforsamling afholdes, så vidt muligt i forbindelse med et fagligt arrangement, hvert år inden udgangen af april måned. Der indkaldes med tre ugers varsel. Forslag, som ønskes behandlet ved generalforsamlingen, skal være bestyrelsen i hænde inden 1. marts. Bestyrelsen sørger for, at forslag udsendes sammen med indkaldelsen til generalforsamlingen. [...]

Bestyrelsen forslår at:

1. "hvert år inden udgangen af april måned" ændres til "hvert år inden udgangen af maj måned"

Begrundelse: ændringen vil gøre planlægningen af forårets arrangementer mere smidig.

2. At forslag, som ønskes behandlet, skal være bestyrelsen i hænde senest 14 dage før generalforsamlingen. Teksten i vedtægten foreslås således ændret til:

"Forslag fra medlemmerne, som ønskes behandlet ved generalforsamlingen, skal være bestyrelsen i hænde senest 14 dage før generalforsamlingen. Forslag der er indkommet efter

indkaldelsen er udsendt, sendes til medlemmerne senest 8 dage før generalforsamlingen".
Begrundelse: Datoen 1. marts er vanskelig at huske. Med ændringen kan bestyrelsen minde om fristen ved udsendelsen.

Spisning

Efter generalforsamling vil der være mulighed for at spise sammen med de andre LEDA-medlemmer på en nærliggende restaurant for egen regning. Tilmelding senest den **mandag den 8.april kl. 16** til Asgerd Gudiksen på gudik@hum.ku.dk.

Medlemsmøde 10. april 2023 kl. 15-17
KUA, Emil Holms Kanal 2, Bygning 22, lokale 21.1.62

Torben Arboe, Peter Skautrup Centret
Thy-Ordbog – Dialekter i Thy i mands minde

Thy-Ordbogen (2023) er på 686 sider i stort format, fordelt på to bind. Den bygger på en samling på ca. 17.000 ordbogssedler, optegnet af lærer, lokalhistoriker og dialektforsker Torsten Balle (1900-1979) i 1950-70'erne fra især Torsted sogn vest for Thisted, men også med ord og udtaleformer fra andre sogne i både Nord- og Sydthy, nogle af dem fra båndoptagelser, som Balle selv havde forestået, udskrevet fonetisk og oversat til rigsdansk.

Det stod tidligt klart, at Thy-samlingen var af så høj kvalitet, at den burde gøres offentlig tilgængelig, helst som en trykt ordbog, men i det mindste via internettet. Ordbogssedlerne blev indtastet i en FileMakerPro-database og siden – inden den egentlige redaktion begyndtes – overført til Wordfiler via CSV-filer (comma separated values) i Excel. Redaktionsarbejdet bestod i opdeling af opslagsformer i homografer (med homografnumre), hvor det var aktuelt, desuden i en ofte omfattende betydningsinddeling i artiklerne, tilføjelse af oversættelser til eksempelsætningerne, hvor de manglede, og i tilskrivning af topografiske sognenumre ved oplysninger fra andre sogne end Torsted, så disse ville blive nemme at få øje på i ordbogsspalterne. Opslagsformerne er som regel rigsmålsformer, men hvor sådanne ikke findes, da tillempet dialekt, fx *bojle*¹ s. = gilde.

I mange af ordbogens artikler ses et eller flere af dialektens særtræk i opslagsformens lyd- og bøjningsformer eller i eksempelsætningerne. Disse træk behandles samlet i indledningens afsnit 3-5, fx den fonetiske 4. åbningsgrad i vokalerne (mellem e- og æ-rækken), vestjysk stød, hvor der er en karakteristisk forskel i realisationen i Nordthy hhv. Sydthy. stof-pluralis (flere grød o.l.) og afvigende præsens i modalverber. I indledningens afsnit 6-7 redegøres for syntaktiske og fraseologiske forhold, fx artikelløshed, særlige tempuskombinationer, præs.+præs. i stedet for præs.+inf. Desuden behandles kollokationer, talemåder, mundheld mv. og sprogbrugsholdninger. Ordbogen omfatter særegne dialektord, fx *kjæl* = kilde, brønd, der beskrives udførligt og har tilknyttede illustrationer, eller *skås* = skarns, om morsom, forvoven dreng, person. Ordbogen viser naturligvis også thybomålets brug af mange fællesdanske ord, bl.a. præpositioner og andre funktionsord, ofte med detaljeret og nuanceret opdeling. Også verber inddeles ofte i mange betydninger, og der anføres efterfølgende mange faste forbindelser. Det gælder fx artiklerne *komme* og *tage*.

Thy-ordbogen kan kaldes en deskriptiv ordbog: den beskriver udtaleformer og betydninger for thybomålet, især for det ældre ordforråds vedkommende. Den kan dog også ses som på vej til at være en konstruktionsordbog: ud fra de enkelte ords udtaleformer og de mange eksempelsætninger sammen med de syntaktiske og fraseologiske redegørelser i afsnit 6-7 kan man få en god fornemmelse for, hvordan sætninger rimeligt konstrueres i thybomålet. Derimod er Thy-ordbogen ikke umiddelbart en receptionsordbog: man kan ikke fra en hørt eller læst udtaleform gå direkte til en ordbogsartikel, fx ikke fra udtalen *fyw'r* til fjord s., fra *hyw'l* til hjul s. eller fra *støl'* til stald s. Her kan man få hjælp fra min Thy-Udtaleordbog (2020), som i afsnit 1 (Udtaleordbog 1) netop går fra lydformer til rigsmålsformer, dog oftest uden diakritiske tegn (fx fra *allywel* til alligevel, fra *ojn* til middagsmad (unnen), fra *ukhen* til ond).

Rapport fra LexicoNordica-symposiet 15.-17. februar på Voksenåsen, Oslo

Liisa Deth Theilgaard

Siden den korpusbaserede leksikografi holdt sit indtog i 1980'erne, er korpusserne vokset fra million- til milliardstørrelse, godt hjulpet på vej af den eksplosive vækst i digitalt (let)tilgængeligt materiale, som efterhånden høstes mere eller mindre automatisk – overvejende fra nettet. Det øger risikoen for yderligere skævheder i repræsentationen, fx i dækningen af køn, alder, minoriteter eller subkulturer, eller ligefrem i manglende dækning af visse medieformer, teksttyper, genrer eller sproglige registre. Dertil kommer risikoen for at høste maskinoversat eller kunstigt genereret tekst, dvs. i en eller anden forstand uoriginal tekst. På det seneste har tekstkorpusser fået nye anvendelsesområder som træningsdata for sprogmodeller, der på basis af statistisk analyse og neurale netværk bruges i applikationer som ChatGPT, der genererer sit eget sproglige output, eller i applikationer, der bruges til at understøtte eller træffe beslutninger, og det giver nye etiske hovedbrud.

På den baggrund var hovedtemaet for årets symposium ganske aktuelt: Hvilket datamateriale bygger nordiske ordbøger på? Skævheder, udfordringer og løsninger.

I flere foredrag gik det igen, at de moderne kæmpekorpusser over tid har fået slagside mod nyheds- og internettekst, fordi det er de teksttyper, det er lettest at få adgang til. Det påvirker de emner og genrer, der er (over)repræsenteret i korpus, og derved kommer de skribenters sprog og holdninger til at dominere. Samtidig er brugen af statistiske metoder blevet mere fremherskende, og dermed er idealet om det balancerede korpus trængt i baggrunden.

I stedet må opgaven være at identificere og teste for skævheder i korpusdata eller applikationer udviklet på basis af dem og at finde metoder til at kompensere for disse skævheder. Det kan være ved at inkludere specialkorpusser over manglende domæner, tilføjelse af metadata, fx om skribenter eller deltagende personers køn, alder o.l., eller ved at udvikle metoder til at finde underrepræsenterede ord, der gemmer sig i høstakken af ord, når man arbejder med frekvensbaserede metoder.

Det kan også være ved at have særlig opmærksomhed på kontroversielle emneområder. Menneskers holdninger og fordomme kommer til udtryk i vores sprog og findes dermed i alle korpusser. For eksempel har en islandsk test afsløret, hvor kønsstereotyp ChatGPT fremstiller menneskelige egenskaber. Islandsk er et genussprog, så ved at bede ChatGPT om at generere sætninger af typen *ég er* 'jeg er' + adjektiv, blev visse adjektiver bøjet i maskulinum og derved knyttet til mænd, fx *ég er sterkur* 'jeg er stærk', mens andre blev bøjet i femininum og derved knyttet til kvinder.

Hvis vi ikke ønsker at reproducere den slags stereotyper i ordbøger eller sprogteknologiske applikationer, kan den korpusbaserede metode ikke stå alene som basis for en beskrivelse af sproget. Hvilke normer og holdninger skal så være gældende? Og hvordan sikrer vi så en form for videnskabelighed? Korpusteksterne kan jo også ses som en historisk dokumentation af sprogbrugen og dermed af samfundet og de herskende ideologiske strømninger i tiden. Så alle foredragene var yderst tankevækkende og gav anledning til en god diskussion bagefter.

I år var der også to foredrag om sprog i Norden, som vi sjældent har hørt om i leksikografiske kredse, så dem vil jeg uddybe lidt. Det ene drejede sig om kvænsk, et østersøfinsk

sprog, der tales i Finnmark i det nordligste Norge. I dag er der under 5.000, der taler kvænsk, og af dem er det kun få, der har det som modersmål. Siden kvænerne blev anerkendt som en national minoritet i 1998 og kvænsk som nationalt minoritetssprog i 2005, er der arbejdet intenst for at undgå, at sproget uddør helt. Ud over at indsamle sprogmateriale har en vigtig hjørnesteen i revitaliseringen været at skabe en kvænsk skriftsprogsnorm og at udvide ordforrådet til alle områder af samfundslivet til brug for fx oversættelser af tekst fra det offentlige, undervisningsmateriale og litteratur. Og siden 2014 er der arbejdet på en digital ordbog mellem kvænsk og norsk, som i dag indeholder 15.000 opslagsord. Til alle disse opgaver er den store udfordring data, netop fordi der findes så lidt skriftsprogsligt materiale, og dertil kommer, at det meste er oversat tekst. Så korpus består af ca. 500.000 løbende ord. Men der findes en del ældre dialektalt lydmateriale spredt i forskellige (især finske) dialektarkiver, som kunne berige datamaterialet med talt sprog fra modersmålstalende, men det er ofte dårligt registreret og dermed svært at finde, og der ligger en stor juridisk opgave i at afklare retten til at transskribere og offentliggøre optagelserne.

Det andet foredrag handlede om meänkieli (direkte oversat: 'vores sprog'), også et østersøfinsk sprog, der tales i Tornedalen i Nordsverige. Med et forsigtigt skøn er der 60-70.000 talere, hvoraf måske 40.000 har det som modersmål. Siden 2000 har meänkieli haft status som nationalt minoritetssprog. Språkrådet skal medvirke til, at der udvikles sprogteknologisk infrastruktur til sprogene i Sverige. For meänkieli mangler der både tekstmateriale til korpus og værktøjer til at analysere det med, men der findes en digital ordbog mellem meänkieli og svensk med 33.000 ord. Derfor arbejdes der på en sprogmodel for meänkieli, sideløbende med at sproget beskrives og analyseres grammatisk. Den skal både bruges til at opmærke og analysere korpustekster og som basis for andre sprogteknologiske værktøjer, fx til stavekontrol.

Det var spændende at høre om deres kamp for at få sat sprogene på det finsk-ugriske sprogtræ og at høre om deres pionerarbejde for at udvikle sprogressourcer.

Ud over det faglige program var der også god tid til at tale sammen på kryds og tværs med gamle og nye fagfæller, og i år blev der talt livligt også på islandsk og finsk. Og ellers kunne vi nyde maden og de dejlige omgivelser på Voksenåsen, Norges gave til Sverige efter anden verdenskrig. Vi kom til et snedækket Oslo, der tog sig flot ud fra toppen af Voksenkollen. Man forstår, hvorfor Voksenåsen koketterer med at have Sveriges bedste udsigt.

Foto: Liisa Deth Theilgaard

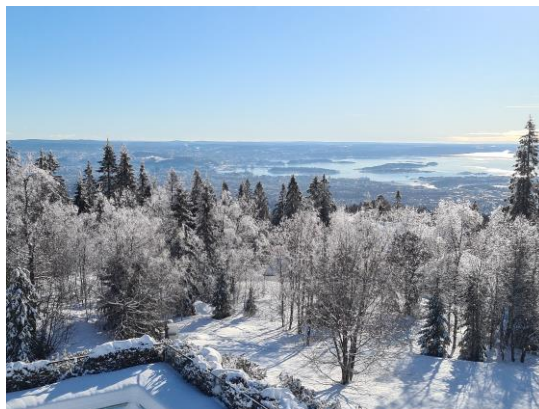

Foto: Liisa Deth Theilgaard

Efter symposiet gik turen med Holmenkollenbanen de 500 højdemeter ned til Oslo.

På en gåtur rundt i Oslos gader påkaldte en gul plakat for *Spynorsk – The Musical* sig min opmærksomhed. Med et billede af en laurbærkranset Ivar Aasen som blikfang. Hvad er nu det? Et opslag på telefonen gav svar: “Ein ny musikal om demokrati, språk, pågangsmot, vaflar og draumar, og ikkje minst om Ivar Aasen, i splitter nytt og nokså uvant superheltlys”. Ivar Aasen som superhelt! Jeg gik smilende videre og legede med tanken om en dansk musical med musik af Sebastian og tekst af Nikolaj Zeuthen på ikke-rigsdansk om superhelten ... ja hvem? Kan det overhovedet tænkes på dansk?

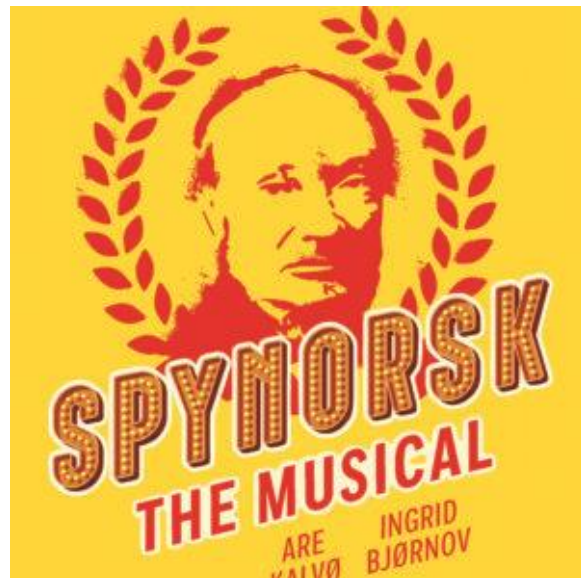

Illustration: Det Norske Teatret

Til oplysning er *spynorsk* – ordret ‘bræknorsk’ – en nedsættende betegnelse for nynorsk, især brugt om den obligatoriske undervisning i nynorsk som sidemål. Musicalen har premiere på Det Norske Teatret i april, og jeg tager for givet, at stykket opføres på nynorsk. Måske en ide til en privat eller en LEDA-udflugt?

Henrik Hovmark og jeg sluttede lørdagen, først med solnedgang fra Operaens tag og så til ballet i Operaen: klassisk Balanchine til Tjajkovskij og moderne Sol León og Paul Lightfoot til Schubert og Max Richter, hvor særligt den sidste Stop Motion var en flot og intens oplevelse. Søndag formiddag blev der også tid til et besøg på det nye Munch-museum, så jeg kom træt hjem, mættet af indtryk.

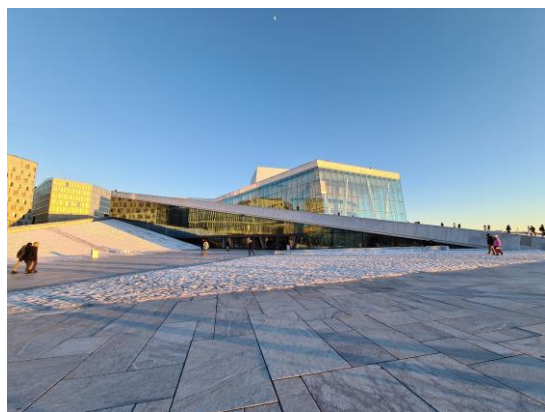

Foto: Liisa Deth Theilgaard

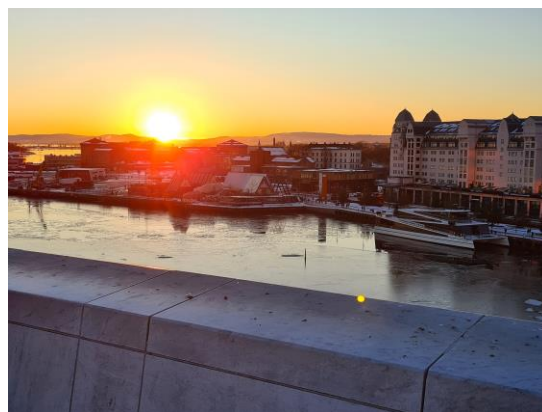

Foto: Liisa Deth Theilgaard

Liisa Deth Theilgaard
Videnskabelig assistent
Ømålsordbogen
Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab
Københavns Universitet
ldt@hum.ku.dk

Hvad skal vi med fagordbøger, når vi nu har Google Translate og ChatGPT

Patrick Leroyer

Leksikografi er født til at være en disciplin under konstant forandring, hvor forandringer kan være små, gradvise, eller pludselige og dramatiske, når ny teknologi tilsyneladende ændrer radikalt på grundvilkårene, den såkaldte 'disruption'. Dette synes fx eksempel at være tilfældet ved fremkomsten af maskinoversættelse, der benytter sig af såkaldte neurale netværk, og gennembruddet af generativ kunstintelligens, som fx ChatGPT-4, der bygger på store sprogmodeller, og efterhånden har bredt sig til mange fagmiljøer og synes at rive tæppet væk under ordbøgernes legitimitet, ikke mindst ordbøger, hvis formål er at hjælpe oversætterne. Er (fag)leksikografien så truet i sin eksistens? Skal vi være pessimistiske?

Man må dog ikke glemme, at leksikografien gennem tiderne har været igennem sådanne store teknologiske revolutioner før, og har formået ikke alene at stå imod, men også at udnytte de nye teknologier til egen fordel og blive stærkere, jf. fx Pruvost (2000), der undersøger betydningen af de store teknologibetingede forandringer i leksikografien gennem tiderne – overgang fra rulle til kodeks, udbredelse af bogtrykkerkunsten, digitalisering – og fremhæver leksikografiens resiliens.

Det er alligevel ikke underligt, at forandringstematikken fylder ekstra meget i disse år i den leksikografiske debat, særligt under de nye tilsyneladende truende toner, som kunstig intelligens bringer med sig, og at leksikografien søger at forsvare sig med at fremhæve værdien af sine traditioner og sin etablerede praksis. Temaet for NFL-konferencen i Bergen i 2023 var således *Det gamle og nye i ordbøgerne*, det samme gælder Asialex 2024, der ligeledes retter fokus mod selvsamme tema med titlen *Asian Lexicography-Merging Cutting-Edge and Established Approaches*.

Med dette bidrag ønsker jeg at bringe en kortfattet refleksion over leksikografernes frygt for, hvad der vil ske med leksikografi i såkaldte disruptive tider, hvor der trods alt fortsat næres håb om og vilje til forandring og innovation. Det leksikografiske fagområde, som vil blive brugt som eksempel på dette dilemma, er et fagordbogsprojekt til fagoversættelse. Jeg vil søge at vise, at (fag)leksikografi til stadighed kan forandre sig, innovere og tilpasse sig nye tider. Fagoversætterne har, modsat det den provokatoriske "Hvad skal vi med..."-titel lægger op til, i høj grad stadig brug for menneskelige, intelligente og vidende fagordbøger, der kan leve op til deres oversættelsesbehov, selvom såkaldt *intelligent* maskinteknologi tilsyneladende har overflødiggjort selvsamme behov. Her har Bergenholtz og Tarp (1994) stadig høj relevans. Faglig viden og autoritet er uomgængelige, idet maskinerne ingen viden eller bevidsthed har om omverden.

Fra leksikografisk undergang ...

For en lille årstid siden i LEDA-Nyt tilsluttede Sven Tarp (2023:5) sig tilsyneladende koret af de talrige, velmenende leksikografer, der oprigtigt gerne vil udtrykke dybfølt bekymring for fremtiden for deres disciplin. Der tegnes kort i indledningen af ovennævnte bidrag et dystert statusbillede af de mange udfordringer, leksikografien åbenbart konfronteres med, og man sidder uvilkaarligt tilbage med det indtryk og den tro, at både leksikografien og leksikografer og deres arbejde for nuværende er stærkt truede arter, som måske på sigt er

dømt til undergang ikke mindst grundet mandefald: *Hundredvis af leksikografer har søgt andre græsgange* (Tarp 2023:5).

Billedet af leksikografiens undergang som en disciplin, som skulle være skyld i sin egen skæbne, fordi den ikke har formået at forny sig, og derfor skulle være blevet obsolet, er i øvrigt blevet genfortalt i en lang række mere eller mindre pessimistiske bidrag. Jeg vil ikke henvise til dem her, da de stort set maler samme billede, men blot nøjes med at tilføje, at trenden synes at fortsætte, og endda måske at accelerere, senest med de bekymrede røster om ChatGPT's sejrige gang verden over, som fx i de Schryver (2023), der beretter om maskinernes komme og udsigter til omfattende leksikografisk arbejdsløshed. Ikke kun leksikografer er om muligt endnu mere bekymrede, men også en lang række faglige miljøer, som fx undervisningssektoren og oversættelsesbranchen.

Det skal i den forbindelse nævnes, at danske universiteter, herunder også Aarhus Universitet, har implementeret nye kodekser og regler for brug af kunstintelligens ved eksamener, hvor risikoen for snyd i form af plagiat er stærkt overhængende. Antal kurser, seminarer, faglige dage m.m., der skal tackle de pædagogiske og didaktiske udfordringer, der følger i kølvandet, er støt stigende. De opgaver, der afleveres af studerende, hvor det fremmedsproglige niveau mod forventning, når man kender de pågældende studerendes formåen, ofte er i topklasse, vækker begrundet forundring hos eksaminatorer og censorer, mens niveauet i øvrigt forsvares af de adspurgte studerende med, at de har brugt ordbøger!

Dertil kommer, at der i de leksikografiske fagmiljøer, som Tarp (2023) er inde på, synes at blive tyndet ud i rækkerne af leksikografer ved såkaldt naturlig afgang. Det er åbenbart blevet sværere at tiltrække nye, unge talenter, og aldersgennemsnittet er voksende. Det kan artikelforfatteren, som har arbejdet med leksikografi i organisatoriske sammenhænge i en årrække, skrive under på. Faldende medlemstal, faldende interesse, følelsen af truende lukning lige om på hjørnet?

til leksikografisk overgang ...

Er det så luk og sluk? Det korte svar er: nej! Det vil være en forhastet konklusion, og intet vil være mere forkert. For mange af de pessimistiske bidrag, der bringes i disse år, er egentlig ikke pessimistiske bidrag. Der er i disse bidrag snarere tale om en form for velmenende retorik, der benytter sig lidt dramatisk af leksikografiske opråb og wakeuptime. Ovennævnte citerede Tarp (2023) er, trods hvad indledning synes at indikere, i virkeligheden udtryk for en stærk tro på, at leksikografi er en disciplin, der er indbegrebet af evnen til at forandre sig og innovere, og til, til stadighed, at udvikle og udvide sin selvforståelse: "For at vende tilbage til spørgsmålet i artiklens overskrift er det forfatterens overbevisning, at ordbøger stadig vil være efterspurgt og derfor eksistere, i hvert fald en rum tid endnu" (Tarp 2023:12). Hele artiklen er en hyldest til leksikografiens formidable evne til at tilpasse sig samfundets behov til enhver tid.

Det er værd at bemærke, at leksikografien forandrer sig kontinuerligt, jf. Lewis (2019:26). Det betyder, at leksikografi ikke bør ses som en disciplin, der gennemlever stabile, 'frosne' perioder, hvorefter der sker stærke, pludselige forandringer, hvorved tilstandene 'optøs', hvorefter der kommer en ny 'genfrysning' og tilbagevenden til stabilitet. Stabilitet, den frosne tilstand, og optøning er illusioner. Forandring er altid til stede, og der kommer blot overgangsperioder, hvori forandring er mere markant og abrupt.

Vi har i høj grad stadig brug for fagoversættelsesordbøger

Artikelforfatteren havde tilbage i september 2023 fornøjelsen af at afholde et leksikografisk foredrag på den årlige danske translatørforenings medlemskonference i Middelfart. Der blev indledningsvist spurgt ind til, i hvor høj grad translatørerne benyttede sig af maskinoversættelsesværktøjer, fagordbøger eller generativ kunstintelligens (ChatGPT) i deres arbejde. Svarene var, at translatørerne kendte til generativ kunstintelligens, men de benyttede sig ikke af teknologien i deres oversættelsesarbejde. Andelen af translatører, der benyttede sig lejlighedsvis af maskinoversættelse var en smule større, ca. 10-15%, hvorimod de, der benyttede sig af fagordbøger og leksika, var tæt ved de 100%. Det blev i den efterfølgende diskussion anført, at maskinerne brillerede med deres manglende greb og forståelse for faglig og interkulturel viden, og at man derfor ikke kunne stole på dem.

Fagordbog til post-editing – det nye samarbejde mellem maskiner og leksikografi

Som fortalt i begyndelsen af dette bidrag, vil jeg her bruge et enkelt eksempel og søge at vise, at fagleksikografi til fagoversættelse er i stand til at innovere og følge med de nye udfordringer, som ChatGPT og andre maskiner skaber, og faktisk berige oversættelsesarbejdet i samspil mellem maskine og menneske.

Erhvervs- og ejendomsordbogen, EEO (2024), er produktet af en videreudvikling gennem årene af den oprindelige *Ejendomsordbog fransk/dansk/fransk* (Hansen og Leroyer 2012), som dengang havde fokus på at tilbyde hjælp med oversættelse af dokumenter, der relaterer sig til ejendomshandel mellem Danmark og Frankrig. Fra enkeltfagsordbog har den så udviklet sig til en mere omfattende flerfagsordbog, med langt større anvendelsesmuligheder. Der vises nedenfor et enkelt eksempel fra ordbogen, som gennemgående har fået en stærkt udvidet dataselektion og datapræsentation:

Fransk → Dansk

Annulation *substantiv f* <annulations>

Oversættelser

- ophævelse
- annullering

Grammatik

- ~ de qc

Emneområder

- EJENDOM, ejendomshandel, handelsproces, erhvervelse projektsalg, erhvervelse gensalg, erhvervelse grundsalg

Betydning

Om ugyldiggørelse af aftale i tilfælde af misligholdelse o.l. fra en af parternes side.

Forskel mellem 'rétractation', 'résiliation' og 'annulation':

A l'inverse, la résiliation a lieu une fois que le contrat est entériné. La période de rétraction est donc comme une « période d'essai » : si vous changez d'avis ou si vous vous rendez compte, en parcourant votre contrat, qu'il ne convient pas à vos besoins, alors vous pouvez vous rétracter.

rétractation f : fortrydelse, tilbagetrædelse (ret inden for fastsat frist, slags prøvetid, iht. loven.)

résiliation f : opsigelse (ret iht. loven med fastsat varsling efter aftalens ikrafttræden)

annulation f : ophævelse, annullering (ret iht. loven efter aftalens ikrafttræden i tilfælde af misligholdelse)

Kollokationer

- *annulation de la réservation* » annullering af reservationen
- *annulation de la vente* » annullering af salget

Henvisninger

- rétractation
- résiliation

Praktisk guide

Købsproceduren (la procédure d'acquisition)

Forkontrakt (l'avant-contrat)

Købsaftale (le compromis de vente)

Reservationsaftale (le contrat de réservation)

Figur 1: screenshot af artiklen *annulation* i EEO

Artiklerne fra fransk til dansk bringer oplysninger om oversættelserne, grammatik, betydninger, kollokationer samt en række henvisninger, bl.a. til en praktisk guide, der bringer encyklopædiske oplysninger. Det innovative ligger imidlertid i udvidelsen af betydningsangivelserne, hvor der gøres opmærksom på kontrastive oversættelsesproblemer og faldgruber, som netop kan bruges til post-editing i bl.a. undervisningssituationer, hvor maskinoutput skal evalueres og rettes til. Det nye ligger nemlig nu i, at undervisning i fagoversættelse aktivt inddrager maskinerne, både Google Translate, DeepL, ChatGPT m.fl. De studerende bliver bedt om at løse oversættelsesopgaver ved at arbejde ud fra output af maskinoversatte tekster og sammenligne de forskellige outputs. De trænes i at formulere promptning-strategier og reflektere over maskinernes formåen, eller mangel på samme, og i at udvikle postediteringsstrategier, der netop involverer fagoversættelses ordbøger og andre kvalitetssproglige data, herunder fagsproglige korpora i form af parallelle korpora, termbaser og termbanker.

Stærkt udvidet leksikografisk fællesskab

Den løbende innovation har kun være mulig gennem en udvidelse og styrkelse af det leksikografiske fællesskab. Redaktionen, der udelukkende består af selvstændige translatører og leksikografer ved Aarhus Universitet og ved Ordbogen.com, dækker nu over flere kompetenceområder, idet hver redaktør kommer med sine egne oversættesspecialer og bidrager hermed til specifikke udvidelser af ordbogen. Fællesskabet styrkes i øvrigt både internt og eksternt af organisatoriske strategier, som har til formål at styrke samarbejdet, herunder regelmæssige redaktionsmøder og redaktionsseminarer, der tager specifikke tematikker op, deltagelse i konferencer, og først og fremmest et tæt samarbejde med Ordbogen.com, der leverer og til stadighed udvikler de teknologiske løsninger bag ordbogens platform.

Det leksikografiske paradoks

Man kan afslutningsvis konkludere, at de pessimistiske toner, vi indledte med, i virkeligheden ikke har så megen gang på jorden, forudsat at de leksikografiske miljøer til stadighed innoverer, justerer, tilpasser sig og gentænker deres disciplin, også i relation til de nye ”intelligente” disruptive teknologier, som vi til syvende og sidst ikke kan stole på. Det paradoksale ligger således i, at vi gennemlever en tid, hvor ordbøgerne viger, alt imens der

aldrig tidligere har været så meget brug for leksikografi, for dens metoder og dens produkter, herunder ordbøger i alle afskygninger. Derfor er der så meget desto mere brug for alle de mange bidrag, der opfordrer til leksikografisk selvransagelse og nytænkning, og anviser nye veje.

Litteratur

- Bergenholtz Henning og Sven Tarp (red.). 1994. *Manual i fagleksikografi. Udarbejdelse af fagordbøger – problemer og løsningsforslag*. Herning: Systime.
- ChatGPT-4 (2024). Open AI <<https://openai.com/gpt-4>> (februar 2024).
- de Schryver, Gilles-Maurice & David Joffe 2023. *The end of lexicography, welcome to the machine: On how ChatGPT can already take over all of the dictionary maker's tasks*. Paper presented at the 20th CODH Seminar, ROIS-DS Center for Open Data in the Humanities, Tokyo, Japan, 27 February 2023. <codh.rois.ac.jp/seminar/lexicography-chatgpt-20230227/> (marts 2023).
- EEO 2024 = Kruse Hansen, Liselotte, Patrick Leroyer, Else L. Schaltz, Nira Glad, Pierrick Fuchard, Jannick Markussen og Frederikke Ulv: *Erhvervs- og Ejendomsordbogen*. Ordbogen.com. <<https://www.ordbogen.com/da/>> (februar 2024).
- Hansen, Liselotte og Patrick Leroyer. 2012: *Ejendomsordbogen fransk/dansk: ny integreret e-ordbog*. I: Birgit Eaker, Lennart Larsson & Anki Mattisson (red.): *Nordiska studier i leksikografi* 12. Lund: Nordisk forening for leksikografi, 405-417.
- Lewis, Laurie. 2019. Stakeholder Interactions: Storying and Framing. I: Laurie Lewis; *Organizational Change. Creating Change through Strategic Communication*, 260–278. Hoboken: Wiley Blackwell.
- Pruvost, Jean. 2000. *Dictionnaires et nouvelles technologies*. Paris: PUF.
- Tarp, Sven. 2023. Fremtidens leksikografi: Farvel til ordbøger og goddag til ...? *LEDA-Nyt* 75, 5-14.

Patrick Leroyer
Lektor, ph.d.
Institut for Kommunikation og Kultur
Aarhus Universitet
pl@cc.au.dk

Lexikal betydelseutveckling i teori och praktik – om bildliga, överförda, oegentliga, utvidgade och allmännare användningar i SAOB

Pär Nilsson

I min avhandling (Nilsson 2023) studeras betydelsebeskrivningen i *Ordbok över svenska språket* utgiven av Svenska Akademien (SAOB) i ljuset av teoretisk semantik, i synnerhet kognitiv semantik.

De i rubriken ovan nämna fem semantiska etiketterna *bildlig*, *överförd*, *oegentlig*, *utvidgad* och *allmännare användning* – som tillsammans förekommer mer än 75 000 gånger i ordbokens definitionstext – studeras ur olika perspektiv. Sammanlagt genomförs fem delstudier för var och en av dessa etiketter.

Frågan som ställs i avhandlingen är hur formlerna används i SAOB och hur systematisk användningen egentligen är i praktiken. Målsättningen är att reda ut vad de aktuella formlerna egentligen betecknar. Centralt för undersökningen är jämförelsen mellan ordbokens semantiska etiketter och de i den semantiska litteraturen etablerade betydelseutvecklingsmekanismerna *metafor*, *metonymi* och *generalisering*. Motsvarar exempelvis ordbokens förkortning *bildl.* alltid en metafor i kognitivistiska termer? Vad är det för skillnad på en allmännare och en utvidgad användning, och hur förhåller de sig till begreppet generalisering? Och vad, mer exakt, innebär det i ordboken att en betydelse är oegentlig?

Det redaktionella arbetet med SAOB inleddes under slutet av 1800-talet, långt innan de semantiska teorier som vi diskuterar idag hade hunnit etableras och utvecklas, och den metod som tillämpas i betydelsebeskrivningen har i stor utsträckning utvecklats på pragmatiska grunder efter hand som arbetet har fortskridit.

Syftet med undersökningen är att bedöma hur relevant och konsekvent SAOB:s analysmetod är idag ur ett teoretiskt perspektiv. I vilken utsträckning är beskrivningen av betydelseutvecklingsmekanismer förenlig med modern semantisk teori, och i synnerhet med den kognitiva semantikens teoretiska ideal? Ur motsatt perspektiv är syftet vidare att ta reda på vad SAOB:s definitioner kan lära oss om semantisk förändring och betydelseutvecklingsmekanismer. Kan ordbokens traditionella, och pragmatiskt utvecklade lexikografiska beskrivningar nyansera den bild som ges i de teoretiska resonemangen i litteraturen?

Resultaten visar bl.a. att SAOB:s beskrivningar är relativt konsekventa över tid; det råder emellertid inget 1:1-förhållande mellan betydelseutvecklingsmekanismer och ordbokens semantiska etiketter. Dessutom verkar det föreligga gråzoner mellan dessa mekanismer: det går inte alltid att dra en skarp gräns mellan t.ex. metafor och metonymi, och detta faktum återges tämligen nyanserat i ordbokens definitioner. Man kan dock i några fall ifrågasätta hur lätt det är för användaren att tillgodogöra sig ordbokens utförliga och snåriga beskrivningar (jfr formuleringar som ”i utvidgad l. mer l. mindre oeg. l. bildl. anv.” och ”ngt allmännare (l. oeg.)”). Frågan är också om samtliga fem etiketter behövs i ordbokens arsenal av definitionsformler. I skrivande stund är den första upplagan av SAOB på väg att

färdigställas. Nu väntar ett omfattande revideringsarbete. Förhoppningen är att avhandlingens resultat ska kunna tillämpas i detta revideringsarbete.

I föredraget presenterades avhandlingens delstudier lite närmare och resultaten nyanserades. Både avhandlingen och en kortare artikel baserad på några av delundersökningarna finns digitalt tillgängliga:

Nilsson, Pär (2023). "Överförda betydelser, semantiska utvidgningar och andra oegentligheter. En undersökning av fem definitionsformler för semantisk förändring i SAOB:s definitionstext". I: Holmer, Louise et al. (red.), *Nordiska studier i lexikografi 16*. Lund & Göteborg: Nordiska föreningen för lexikografi, 241–255

Tillgänglig på Internet: <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/79763>

Nilsson, Pär (2023). *Lexikal betydelseutveckling i teori och praktik: en analys av fem definitionsformler i Svenska Akademiens ordbok och de semantiska förändringsmekanismer som de beskriver*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2023

Tillgänglig på Internet: <https://lup.lub.lu.se/record/daa2f147-4e3c-4296-b7dd-2e73d52e0699>

Pär Nilsson
Biträdande huvudredaktör
Svenska Akademiens ordboksredaktion
par.nilsson@svenskaakademien.se

Termer fra Nordisk Tekstilteknologisk Terminologi (NTT)

Susanne Lervad

I 1954 stiftede en gruppe tekstilforskere Centre International d'Etude des Textiles Anciens (CIETA) i Lyon. Kun én nordisk forsker var blandt stifterne, nemlig den svenske tekstilforsker Agnes Geijer (1898-1989), som næsten med det samme gav sig til at arbejde på et nordisk tekstilteknisk vokabular. Hun ansatte museumsinspektør Elisabeth Strömberg (1906-1970) til at udarbejde et udkast med svenske termer og inviterede forskere fra de øvrige nordiske lande til et møde i 1959 for at diskutere paralleltermer på deres sprog og muligheder for et fremtidigt samarbejde.

Efter mødet besluttede alle deltagerne sig for at samarbejde om et fælles nordisk vokabular, og repræsentanter fra de tre skandinaviske lande blev udnævnt til redaktører. Agnes Geijer og Elisabeth Strömberg fra Sverige, Margrethe Hald (1897-1982) fra Danmark og Marta Hoffmann (1913-2001) fra Norge. Den første version af Nordisk Tekstilteknisk Terminologi (NTT) omfattede kun de skandinaviske sprog og udkom som en intern CIETA-publikation i 1967. Denne version dannede basis for de to følgende og udvidede versioner, som blev udgivet i 1975 og 1979. Disse senere versioner blev gjort bredt tilgængelige og inkluderede også islandske og finske paralleltermer takket være samarbejdet med tekstilforskerne Toini-Inkeri Kaukonen (1913-1994) fra Finland og Elsa E. Gudjonsson (1924-2010) fra Island. På trods af disse udgivelseres succes er arbejdet med NTT næsten helt ophørt, og de oprindelige redaktører og forskere er alle døde.

CIETA er begyndt på det vigtige arbejde med at digitalisere vokabularer på engelsk, tysk, fransk, italiensk og portugisisk, som kan tilgås her:

<https://cieta.fr/fr/vocabulaire/>

I disse vokabularer er inkluderet de svenske paralleltermer, som dog ikke er gjort søgbare. NTT mangler således at blive tilgængeliggjort i sin helhed der. I stedet har Tekstilmuseet i Borås, Sverige påtaget sig at gøre NTT tilgængelig i et søgbart format her:

<https://historicaltextiles.org/dictionary/>

Uheldigvis forekommer der en række fejl og misforståelser i vokabularets danske termer, som er blevet rettet af den danske væver og kunsthistoriker Ulrikka Mokdad. Denne version med de korrekte paralleltermer på dansk er nu tilgængelig herunder:

www.traditionaltextilecraft.dk/tekstilmuseet.

Det er ikke ideelt, at materialet fra NTT kun er tilgængeligt i en så fragmenteret form, spredt ud på forskellige platforme. Det ville være af stor interesse at få alle disse formater lagt sammen og få opdateret materialet. At have alle de fem nordiske hovedsprog (dansk, norsk, svensk, finsk og islandsk) inkluderet i vokabularet vil tilbyde et vigtigt redskab til kommunikation og formidling mellem de nordiske lande.

Imidlertid er det ikke ukompliceret at inkludere fem sprog i et vokabular, da det er nødvendigt at inddrage folk med hvert af de fem sprog som modersmål i sådan et projekt.

Dette tydeliggøres af de forhold, der gør sig gældende vedrørende optagelsen af NTT i CIETAs online vokabular og misforståelserne vedrørende de danske termer i Museet i Borås' version.

Udvalgt litteratur:

Kjellberg, A. (2015) 'Ett idealiskt samarbete'. Agnes Geijer, Marta Hoffmann og Nordisk Tekstilteknisk Terminologi". I Margaretha Nockert (red.) *Konstnärlig Kultur: Agnes Geijer och textilforskningen*. Uppsala: Upplandsmuseet), 131-156.

Lervad, S. og M. Grymer-Hansen (2021) Conceptual work and information management of textile technical terminology by Margrethe Hald et al. I *Begreppsarbete och informationshantering* (NORDTERM 22), 129-137.

http://www.nordterm.net/wiki/sv/index.php/Nordterm_22

Susanne Lervad
Center for Tekstilforskning, Saxo
Københavns Universitet
npf698@hum.ku.dk

Kend din leksikograf! –

Denne gang skal vi lære Thomas Troelsgård fra DSL nærmere at kende.

Hvornår og hvordan kom du til at arbejde med faget?

Jeg er cand.mag. i russisk og datalingvistik. Jeg tænkte under uddannelsen slet ikke i leksikografiske baner, men kort efter jeg fik gjort mig færdig på KU, blev der opslået en redaktørstilling på Den Danske Ordbog. Jeg fik stillingen og har arbejdet som leksikograf lige siden; først på DSL, siden på Politikens Forlag, på Ordbog over Dansk Tegnsprog, og så igen på DSL.

Hvad kan du lide ved leksikografi?

Puslearbejdet med at få ordbogsdata og struktur til at gå op i en højere enhed; hvor den samlede beskrivelse formidles klart, samtidig med at de enkelte oplysninger kan udnyttes separat, ved søgninger, dataudtræk osv.

Hvad bryder du dig ikke om ved feltet?

At man aldrig bliver helt færdig. Der er altid noget der kunne finpudses lidt mere, samstemmes med lignende artikler osv. Det er rart at fuldføre en opgave og aflevere data, men det bliver tit med denne lille fornemmelse af at det kunne have været endnu bedre.

Har du nogen leksikografiske kæpheste?

Jeg holder meget af konsekvens. Desværre er det en kæphest der tit sparker bagud, da – dette tror jeg alle leksikografer kan skrive under på – det vildtvoksende sprog aldrig passer 100 % ned i vores kasser. En løsning der virker perfekt for 95 % af en gruppe ord, kan resultere i noget rod for de sidste 5 %, og man kan derfor ofte blive nødt til at give køb på rigiditeten.

Hvad er du mest stolt af at have lavet?

Det var en stor oplevelse at komme ind i tegnsprogsverdenen. Tegnsprog har i kraft af sin visuelle natur ikke nogen standardiseret skriftform. Det var derfor en udfordrende opgave for redaktionen dels at definere passende artikelstruktur og redaktionsprincipper, dels at præsentere ordbogsdata på en hjemmeside, når sproget der beskrives, kun kan vises fyldestgørende i form af videoklip. Resultatet kan ses på www.tegnsprog.dk.

Hvad er din største bommert?

Der er nok ikke en enkelt stor bommert, men en perlerække af mindre bommerter, som har givet mig noget ekstraarbejde henad vejen. Jeg arbejder på DSL bl.a. med optimering af XML-opmærkningen i eksisterende ordbøger som fx ODS og DDO. I det arbejde hænder det at jeg tror jeg har fundet en bombesikker søg-og-erstat-løsning på en strukturel inkonsekvens. Ved det efterfølgende tjek kan det så vise det sig at der alligevel er røget nogle finker af fadet, idet ikke alle artikler var så regelrette som jeg havde regnet med.

Fortæl en god leksikografisk anekdote

Det kan nok ikke kaldes en anekdote, bare en historie fra mit liv som leksikograf: Kort efter min ansættelse på tegnsprogsordbogen tog hele redaktionen til tegnsprogskonference i Barcelona. Der var naturligvis en oplevelse i sig selv, men et de stærkeste minder var mødet

med live-tolkningen på konferencen – ikke til ét men til 8-10 forskellige tegnsprog. På storskærme på hver side af talerstolen blev der tolket til hhv. katalansk og amerikansk tegnsprog, og foran podiet (og spredt rundt i salen) stod tolke der ledsagede de forskellige nationale delegationer og tolkede til svensk, tysk, britisk tegnsprog osv. Det var lidt af en øjenåbner for mig, og jeg glemte undertiden at følge med i foredragene og grublede i stedet over spørgsmål som ”hvorfør bruger hun altid længere tid end de andre?” eller ”hvorfør har han så voldsom en mimik, når naboen ikke har?”.

Beskriv en typisk leksikografisk arbejdsdag/arbejdsproces for dig

Hvis vi fortsætter i sporet med dataopmærkning, kunne det være processen at opmærke en bestemt type henvisninger i ODS, med det formål at gøre dem klikbare i netordbogen. Først skal der skabes overblik over hvilke omgivelser henvisningen kan forekomme i, så skal den indlejres i henvisningstags, og endelig skal de korrekte henvisningsmål identificeres og opmærkes. Dette sidste må ofte gøres semiautomatisk eller manuelt, da homografi, linjeskift og inkonsekvenser i data ofte medfører at der ikke kan linkes entydigt automatisk.

Hvilket opslagsværk kan du ikke undvære?

I det daglige arbejde afhænger det meget af hvilken opgave jeg sidder med, men DDO, ODS og Retskrivningsordbogen bliver alle brugt dagligt.

Har du en leksikografisk våd drøm?

Det er nok utopien om en lemmabase med ”alle” ord, en betydningsbase med ”alle” betydninger og endelig en gigantisk mængde af relationer der hver knytter en ordform og en betydning sammen, fx svarende til en konkret ordform i en konkret tekst. Vi bygger på DSL i forbindelse med forskellige projekter dele af et sådant netværk – bl.a. ved at linke nye og gamle danske ordbøger – men anførselstegnene omkring ”alle” signalerer at der i sagens natur er tale om et uopnåeligt ideal. Men derfor kan man jo godt drømme.

Thomas Troelsgård
Seniorredaktør
Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
tt@dsl.dk

Foto: Pavel Bunin

Kort nyt fra den leksikografiske verden

På denne plads bringer LEDA-Nyt korte nyheder fra den leksikografiske verden. Alle redaktioner og enkeltpersoner opfordres til at sende korte, telegramagtige nyheder ind til LEDA-Nyt. Omfanget er normalt ca. 200 ord. Nyhederne sendes til Asgerd Gudiksen, gudik@hum.ku.dk. Deadline for LEDA-Nyt 78 er 15. oktober 2024.

MUDS 2024

20. MUDS – Møde om Udforskningen af Dansk Sprog – afholdes torsdag 10. oktober-fredag 11. oktober 2024 på Aarhus Universitet. Da mødets formål er gensidig inspiration og orientering, modtages foredrag inden for alle discipliner af dansk sprogforskning. Der vil blive afsat 20 minutter til hvert oplæg, fulgt op af 10 minutters diskussion (inklusive tid til at skifte session). Der vil desuden være en postersession hvor man kan præsentere sine forskningsideer såvel som forskningsresultater og igangværende projekter. Der vil være mulighed for at deltage i en online-workshop om design af posters forud for konferencen.

Dato for tilmelding med og uden oplæg eller poster er **28. august**, og fristen for indbetaling af konferencegebyret – 900,00 DKK pr. deltager, dog 450,00 DKK for studerende – er 25. september. Link til webshop fremgår snarest muligt på konferencens hjemmeside, <https://projekter.au.dk/muds>.

Mette-Marie Svendsen, Peter Skautrup Centret, Aarhus Universitet

EURALEX 2024

Den 21. internationale konference i regi af EURALEX, den europæiske forening for leksikografi, afholdes 8. til 12. oktober 2024 i Cavtat, Kroatien. Konferencen arrangeres af Institutet for det kroatisk sprog og afholdes i fantastiske omgivelser på det fornemme Hotel Croatia, ned til Adriaterhavet. Konferencen er en hybridkonference, dvs. med mulighed for både fysisk og virtuel deltagelse, men arrangørerne opfordrer til, at man deltager ”on site”. Temaet denne gang er ’Leksikografi og semantik’. Læs mere på <https://euralex.jezik.hr>.

[Redaktionen](#)

SPROGENSE vender tilbage i 2025

SPROGENSE 2023 var en succes, og derfor fortsætter parterne bag sprogfestivalen, Dansk Sprognævn og Nordfyns Erhverv og Turisme, samarbejdet om sprogfestivalen SPROGENSE.

Fremover vil festivalen ligge i maj måned, og derfor springes 2024 over. SPROGENSE 2025 afvikles 2. og 3. maj 2025 i Bogense. Hold dig opdateret om festivalen på [SPROGENSEs Facebookside](#) og [SPROGENSEs hjemmeside](#).

Johanne Niclasen Mortensen, Dansk Sprognævn

Regeringen sikrer videreførelsen af lex.dk

4. december 2023 meddelte regeringen, at lex.dk er sikret yderligere finansiering. Finansieringen kommer fra tre ministerier: Kulturministeriet, Børne- og Undervisningsministeriet samt Uddannelses- og Forskningsministeriet. Aftalen sender dermed et tydeligt signal om den store betydning, som lex.dk har for både uddannelse og forskning samt hele befolkningen og samfundet.

Bevillingen kommer samtidig med en undersøgelse, vi har gennemført af, hvordan danskerne søger viden på internettet. Når vi søger viden, googler vi, og når vi søger viden, der faktisk betyder noget, er vi opmærksomme på, hvor informationen kommer fra. Danskerne er meget bevidste brugere af internettet og kildekritiske. Til undersøgelsen har Forte Advice spurgt 2.314 brugere af lex.dk om deres oplevelse af sitet. Ikke overraskende viser det sig, at sitet bruges flittigt både i klasselokalet og på universitetet, ved skrivebordet og i sofaen, når danskerne skal bruge viden, som de kan stole på. Og de besøgendes tilfredshed med lex.dk er stor. Ikke mindre end 96 % af dem, der svarede, fandt helt eller delvist, hvad de ledte efter, og ikke mindre end 99 % følte sig helt eller delvist sikre på, at de kunne stole på det, de læste. Og 83 % vil anbefale lex.dk til andre. Den anden del af undersøgelsen, der er gennemført af konsulentbureauet NoA Connect som en repræsentativ undersøgelse blandt danskerne, viser, at lex.dk entydigt forbindes med troværdig viden. Blandt unge under uddannelse bliver lex.dk set som en vigtig kilde, der hjælper med lektierne.

Lex.dk blev lanceret i 2020 som et partnerskab mellem på den ene side staten og på den anden side Danske Universiteter, Gyldendal, G.E.C. Gads Fond og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Sitet rummer i dag flere end 240.000 artikler, som er frit tilgængelige for alle. Artiklerne er skrevet af forskere på dansk. Flere end 700 forskere er tilknyttet og sikrer, at opslagsværket løbende bliver opdateret.

Ida Elisabeth Mørch, lex.dk

Årets Ungeord

Den 15. december 2023 deltog Johanne Niclasen Mortensen og Marianne Rathje fra Dansk Sprognævn i kåringen af Årets Ungeord i radioprogrammet Go' Morgen P3. Ordet *rizz* løb med sejren foran ordene *BMO*, *sober curious*, *miv* og *prompt*. Kandidaterne til Årets Ungeord var indsendt af lytterne og derefter udvalgt af juryen, som ud over de to repræsentanter fra Dansk Sprognævn bestod af musikerne Pil, Karl William og Emil Simonsen. Ordet *rizz* kommer af det engelske ord 'charisma' og henviser til en persons evne til at score ved at være charmerende og flirtende.

Johanne Niclasen Mortensen, Dansk Sprognævn

Nye opslagsord i Retskrivningsordbogen og Nye ord i dansk

I december 2023 blev den digitale udgave af Retskrivningsordbogen opdateret med 56 nye opslagsord, herunder [cykelferie](#), [fløjkrig](#), [dockingstation](#), [kulturformidler](#) og [overskudsagtig](#). Læs hele listen på Retskrivningsordbogens hjemmeside:

<https://dsn.dk/ordboeger/retskrivningsordbogen/loebende-opdatering-af-ro/nye-opslagsord-2023/>

Ligeledes blev ordbogen Nye ord i dansk 1955 til i dag opdateret i oktober 2023 med 54 nye opslagsord, herunder [guilty pleasure](#), [omsorgstræthed](#), [solsikkesnor](#) og [skygge kandidat](#). Læs

hele listen med nye opslagsord på ordbogens hjemmeside:

<https://dsn.dk/nyheder-og-arrangementer/nye-ord-i-dansk-1955-til-i-dag-opdateret-med-54-nye-opslagsord/>

Johanne Niclasen Mortensen, Danske Sprognævn

Kollokvium om diakront terminologiarbejde

Det 2. internationale kollokvium om diakront terminologiarbejde fandt sted i Frankrig på Centre de Recherche en Linguistique Appliquée (CERLA) på Université Lyon 2 fra den 30. november til den første december 2023 (se <https://cerla.univ-lyon2.fr/>). De forskellige aspekter og perspektiver blev behandlet i to parallelsessioner, og deltagere fra hele verden bidrog med interessante vinkler og metodeinput. Dette fagområde har i mange år været negligeret, men er nu i stærk vækst, især på universitet i Lyon med Pascaline Dury, som er ny leder af CERLA, og hendes forskergruppe. Den sidste dags rundbordssamtale omkring 'heritage terminology' var især interessant, idet der er momentum for 'cultural heritage'-projekter. Nogle af spørgsmålene ved rundbordssamtalen:

- Hvad kan vi lære ved at undersøge traditionelle fibre som hør og hamp med henblik på at udvikle bæredygtighed og bedre nedbrydning af fibre i industrien og den tekstile sektor generelt i dag?
- Hvordan dukker nye fibertermer op – og hvordan forsvinder gamle fibertermer fra tekstilområdet? – ('Neologi og nekrologi' af tekstilbegreber og termer).
- Hvilke metoder kan bruges for at kombinere viden om traditionel og ny fiberterminologi i dag?
- Hvordan kan vi bedst demonstrere, hvor vigtig viden om traditionelle fibre i traditionel fiberterminologi er kombineret med nye fibre og spørgsmål om fx nedbrydning og bæredygtighed?

Der har derudover igennem mange år eksisteret et samarbejde mellem Centre for Textile Research på Københavns Universitet (CTR) og CERLA, idet Susanne Lervad fra CTR er medlem af CERLA. Det vil derfor være oplagt at indlede et forskningssamarbejde om 'heritage textile terminology' med fokus på fibre.

Susanne Lervad, Centre for Textile Research, Københavns Universitet

